

"EDINOST"

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

"Edinost" stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta " 3.—; " " 4.50 "
za četrt leta " 1.50; " " 2.25 "

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 5 nov., v Gorici in v Ajdovščini po 4 nov.

Na naročbe brez priložene naročilnice se upravnistvo ne ozira.

EDINOST

Oglaš in oznanila se računne po 8 nov. vrsticah v petitu; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.
Poslana, javne zahvale, smrtnice itd. se računne po pogodbi.
Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu v ulici Carintia št. 25. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročilnice, reklamacije in inserate prejema upravnistvo v ulici Carintia 28. Odprte reklamacije so proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

• V Edinost je ...

Tisza-Bizmark.

Prvi se že umika — drugi se bodo skoro umaknil. Dogodki, vršeci se v Budimpešti in v Berlinu, so signatura dneva: kajti pripisovati jim moramo svetovno važnost. Tiszu so že — ne dnevi — ampak ure štete in morda v tem trenutku, ko pišemo ta-le članek, je že imenovan oni mož, kateremu je usojeno, da vzprejme iz rok gospoda Tisze krmilo ogrske države. Dotični mož je prav za prav — ako smemo namreč verjeti soglasnim, iz ogrske prestolnice dohajajočim vestim — že izbran; pričakovati nam je toraj le formalnosti, katere so pri imenovanju ministrov pogojene po ustavi.

Kdo bi si bil še pred malo meseci to mislil?! Res je, da sta imela in še imata rečena dva moža obilo neizprosnih protivnikov; res je, da se je moral Tisza boriti z opozicijo, katerej danes ni para po vsej Evropi glede strasti, brezobzirnosti, temperamenta in sredstev, katera je upotrebljevala opozicija ta v boji z nasproti stoječim jej ministerskim predsednikom; res je nadalje, da je nad železnega kancelarja glavo nepretržno visel Damoklijev meč ostrega nasprotstva duševnih velmož in spretnih parlamentarcev a la Richter, katerim so vse fine parlamentariške taktike prava igrača: vender ne bi bili — in menda nikdo drugi — pričakovali tako naglega odstopa. Pomislimo le na nimbus, ki je obdajal ta dva moža: vztrajnost in jeklena energija, katero sta kazala, braneč svoji poziciji, pri vsakej priliki, vtrdili sta med svetom vero, da sta neuničljiva in da je podij, na katerem stojita, nezrušljiv. Politiški svet — videč neobično, fenomenalno spretnost v odbijanju napadov — jel je misliti in verjeti, da sti Nemčija in Ogrska identična z Bizmarkom, odnosno Tiszom, in da je stabilnost paševanja teh dveh mož tako utrjena, da bi je ne mogel zrušiti nobeden nasprotnik — in naj je še tako drzovit — in da na njuni poziciji ne more uplivati

nikak dogodek, imej tudi izredno važnost, bodisi glede notranje, ali vnanje, svetovne politike.

Motili smo se vsi: Tisza je že podal demisijo svojo Nj. Veličanstvu in pričakovati nam je dan na dan važnih odlokov, tikajočih se političnega življenja onostranske državne polovice. Bizmark bo pa tudi šel — o tem skoro da ni mogoče več dvojiti. Celotni organ nemškega kancelarja — „Norddeutsche Allg. Zeitung“ — priznava, da je nastala kriza.

Kaj je strmoglavilo Tiszo? Opozicija je delovala — kakor smo gori rekli — vztrajno in se skrajno enerzično; v orožju ni bila izbirčna. Vsaka prilika bila jej je dobro došla, da je le mogla napadati nad vse obsovražljenega ministerskega predsednika.

Ves boj imel je na čelu pečat neugasljive osobne mržnje. Kdo se ne spominja škandalov, vršivših se v ogrskem parlamentu, ko se obravnavali vojno postavo, in pouličnih demonstracij, ki so bili le posledica parlamentarnih škandalov?! In že takrat so govorniki opozicije očito priznavali, da jim ni toliko do vojne postavave; ampak, da se jim vidi to ugodna prilika za vničenje Tisze. Tisza naj gre, potem damo vse, potem dovolimo vse — to je bil refrén cele opozicijske melodije. Drugi povod škandalom in nezasiženim osebnim napadom bila je domovinska postavava, po katerej sedaj poteče domovinska pravica sovražniku države naše — staremu Košutu. Kdo je Košut? Velik, neznosen je madžarski šovinizem in Košut je njega prorok. S tem je menda dovolj povedano. In Košut — ki živi že dolgo let v Italiji, ne priznavajoč sedanje vladne oblike na Ogrskem — ni samo smrten sovražnik avstro-ogrške države, ampak tudi sovražnik Habsburške dinastije. Ta mož je ogrske opoziciji idejal rodoljubja, nekako vzgledno in vzvišeno bitje, o katerem ni soditi, kakor

o drugih, navadnih ljudeh. Zato pa zahtevajo, da bi delala postavava izjeme glede tega moža. Košut ne vidi in ne čuje nič okolu sebe: on pozna le madžarski globus Košutova načela so pa vodilna ogrskim opozicijskim strankam, iz česar se mora zaključiti, da vojna in domovinska postavava bili opoziciji le dobro došli priliki, da napada Tiszo; a jedro je bilo: boj za Košutova načela, katera merijo na propast avstro-ogrške države. Kdo je torej strmoglavil Tiszo?! Odgovor je lehak: strmoglavil ga je madžarski, nikakih mej poznajoč šovinizem. Temu šovinizmu tudi poznata oholost Tisze in njega smrtno sovražstvo do vsega, kar ni madžarsko, osobito pa do vsega, kar je slovansko, nista zadostovala; zato pa mora iti tiger Debrečinski.

In tudi Bizmark bo šel. Znani naredbi nemškega cesarja, tikajoči se delalskega vprašanja, bili sti le preludij dogodkom, ki se sedaj vrše za berlinskimi kulisami. Bizmarka nazori o socializmu so obče poznati: ta državnik ne pripoznava socializmu nikake opravičenosti in je hotel zatrti strogimi postavami to važno vprašanje. Možu je bila sreča vedno mila: čim mogočnejši mu je bil nasprotnik, tem slavnejši ga je pobil. Ženijalen je ta mož — gotovo; a skrivnosti njega nezasiženih uspehov iskati je v velikej meri v njega breznačajnosti, nedoslednosti, nesramnosti in velikej nemoralnosti, ki jo je vsikdar kazal, izbirajoč si sredstva v dosego svojih namenov. Njemu ni bilo nobeno sredstvo preslabo. Drzovitostjo svojo brzdal je protivnike. Toda v socializmu mu je nastal sovražnik, katerega železni mož ni poznal. Pojave socializma narekuje — želoдец; želoдец pa ne razume šale. Bizmark naslonil je državo na same bajonete — bajoneti pa stanejo denar, obilo denarja. Te velike potrebe pa tiščijo ljudstvo, bodisi v obliki povišanih davkov, ali pa po posledicah povišaniam carinam. Zato se je pa narod nemški naveličal Bizmar-

kovih načel, kar mu je prejasno povedal ob zadnjih volitvah. Število socialnih demokratov raste, stranka njih se jači od dneva do dneva, in se bode množila — o tem ni dvojbe — tudi v bodoče. Delalski stan postaja faktor, s katerim bode treba računati. Nepredvidno bi bilo, ako bi hoteli to istino prikrivati. Nemški cesar sam jo je opazil in ker se je prepričal o pogubnosti Bizmarkovih, opravičenost socialnega gibanja zanikujočih načel, otrese se je prav radikalno upliva starega lisjaka in poprijel inicijativo v tej zadevi. To je bilo za Bizmarka prehud tobak, kajti mož je avtokrat v svojem mišljenju in svojih nazorih. Zato pa je morala nastati kolizija mej cesarjevo dobro voljo in strmoglastjo in domišljivostjo starega diktatorja modernej Evropi; — upamo, da kmalu porečemo: bivšega.

Tisza in Bizmark torej gresta, toda zapustila bodeta delokrog svoj izvestno manj slavljena, nego sta si domišljala. Sic transit gloria mundi. —t—

Možko učiteljske v Trstu.

Kakor z veseljem poročajo tržaški listi, obljubil je minister Gauč na interpelaciji trž. poslanca R. Luzzatto, da odpre država v Trstu možko učiteljske ali preparandij. Potem takem se bode v nedavnej bodočnosti tržaškimi Italijanom izpolnila vroča želja, koja so od nekaj gojili. Pravimo Italijanom, kajti mož, kateri je ministra interpeloval in stranka, v katere smislu on deluje — krivonosni Luzzatto — bi se brez dvojbe ne potezal za šolo, v katerej bi se tudi nam Slovencem pravica delila. Zahtevali so italijanskega učiteljskega in — vlada jim ga dovoli. Uzrok vsemu dosedanjemu potezanju je bil pa edino ta, ker je kopersko učiteljske po njih menenju zavod, kjer se prihodnji učitelji vsemu učé, razun italijanščini. In to mora

PODLISTEK.

Predavanje v Puljskej čitalnici.

Teško bi bilo koga na svetu najti, ki bi se v opazovanju stvari ne bil pomotil in eno prikazen za drugo vzela. Spominjam vas le na naglo prebujenje iz težkega spanja. Ako se nebeška zarja skozi okno spalnice prikaže, mislimo v prvem trenutku, da gori, in v strahu spnemo se nehote po koncu, da bi se nesreči požara izognili; zvečer in ponoči nam senca čisto nedolžnega kamena predočuje v prvem hipu hudobnega psa, ali kako tèle, vola ali sploh kako živečo ali neživečo stvar — in še celo duhove; ko se človek zave, se samesebe sramuje, da ga je senca za norca imela. Navadno se pa spreminjajo stvari pri tacih pomctah v prikazni, katerih se človek najbolj boji. Tako vidimo v noči vseh vernih duš v človeku, ki se nam približuje, ali v senci kacega drevesa: ranjcega Martina, Miho in družega že davno umrlega soseda, ki se „vica“ in se nam prikazuje, da bi ga rešili z molitvijo,

predno prenehajo zvonovi zvoniti. V poljetju nam oblastniji naznanjajo, da je kak pes stekel in se klati po tej ali onej vasi. Taka novica je zadostna, da se človek preplaši, ako od daleč zagleda kacega psa: dozdeva se nam, da se mu cedijo slinice iz gobca, da drži vpognjeno glavo, rep med nogami itd.; in vender je živinče morda čisto nedolžno.

Pomote se nam pa ne delajo samo po vidu, ampak tudi, ako tudi ne tako pogosto, po drugih čutih. Kdor se kač boji in ako je kako že kdaj v rokah imel, precej zavrišče, ko mu mrzlo palico nagloma v roke potisnemo. — Žuborenje kuhajoče se vode smatra se za godbo. — Pokažimo komur si bodi steklenico rumene vode, pa recimo da je jesih; vlimo potem v njegovo jed malo te tekočine: precej se pcedijo našemu prijatelju slinice po ustih.

Omehekuzena mestna gospoda zaduha na deželi gnojni smrad, ako daleč od sebe zapazi pred kmečkim hlevom kup gnoja.

Iz navedenih slučajev razvidimo torej, da nas more vsak čut premotiti. Pomote take zamorejo se omejiti ali samo na do-

tični čut, ali pa se prenašajo tudi na druge čute. Tako na primer: kdor se kače boji, je zadosti, da jo le zagleda in precej mu poteče maršalica po rokah in zaduha kačji smrad. Kdor se preplašen vzbudi in misli, da gori, ko mu jutranja zarja skozi okno pogleda, že misli da smrdi po požaru.

Vidite tedaj, da se čustvene pomote prenašajo od enega čuta na druge in pripetiti se tudi more, da pomota, katera se le po enem čutu vzbudi, presune kar ob enem vse druge čute.

Čuti morajo biti torej mej seboj v zvezi. In da je temu tako, nas poučijo vsakdanji slučajji. Kdor meni, da vidi od daleč steklega psa, zboji se; strah ga peprašče pod petami in — kakor bi vstrelil — jo pobere! Kdor zapazi kaj sovražnega in meni, da je močnejši od prikazni, ne zbeži, pripogne se, pobere kamen, ali pa stisne pesti in se pripravi, da jih da protivniku pokusiti, ako boče treba.

Čuti naši se torej v zvezi mej seboj in ta zveza so takozvani živci, kateri prenašajo prvotne vtise od uda do uda, od enega dela našega telesa na drugi. Tako prenašanje bi si mogli predočiti tako, ka-

kor je na primer vstvarjen glasovir. Dosti je, da se s prstom dotaknemo tipalnic (tasta) in že se zapazi po struni gibanje, katero se nagloma prenese na okolostojeci zrak in podišče in se našemu sluhu prijavi v podobi tona (glasu, zvoka).

Kaj pa nam pomaga primerljaj glasovira s čustvenim našim življenjem! Glasovir je stvar vstrojena po mojstru, katerega je božja vsegamogočnost vstvarila. Glasovir je mrtev stroj, ki dela sprejema, kakoršno lastnost mu je mojster človek udal. Tak-le stroj prevzema in oddaja, kar dobi — in ničesa ne občuti — dela brez zavesti.

Strune pa, ki so vstvarjene v človeku, imajo mojstra svojega v onem nebeškem bitju, ki hoče, da se mu z našim ravnanjem približujemo. Ta vsegamogočni mojster je naš život tako vravnal, da nam je mogoče občutiti po strunah, katere smo živce imenovali, kar vidimo, slišimo, čutimo, kusimo in duhamo; ta mojster nam je dal „zavest“, katera se v pravem pomenu besede pač le v človeku dobiti more.

Brez zavesti bi struna, ki je napeta med okom in družimi čuti, prejemale zvu-

Delo.

VI.

(Konec.)

učitelj, koji hoče kedaj poučevati v Trstu, dobro umevati! Kakor je iz vsega razvideti, bode novi zavod zopet nov steber propagandi italijanske v Trstu in njega okolici. Učiteljskim kandidatom laške narodnosti ne bode več treba hoditi v daljni Trident ali celo v nemogoči (?) Koperski preparandij skušenj delat, enak zavod bodo imeli doma — v Trstu!

Da bode ta zavod v velikansko kvar naše slovenske narodnosti, o temu ni dvojiti, kajti znan je nesramni nepotizem tržaškega magistrata kot deželne šolske oblasti. Isti zavod bode preskrbljeval z učiteljskimi močmi ne le tržaške mestne šole, ampak polagoma bode odgajal učitelje, nezmožne slovensčini, tudi za okoličanske polupoitalijančene učilnice, kjer bodo ubogim slovenskim dečkom in deklicam vtepati v glavo blaženo laščino in narodno odpadništvo. Nov zavod bode najbrže ognjišče italijanske propagandi, kajti v Trstu ne bode mesta za vse one učitelje, ki se bodo na njem izključljivo v laščini vzgojili, v Italiji pa tudi ne; dosledno bode torej magistratna rudeča gospoda nastavljala je po okoličanskih šolah, v čijih potujčevanje na vse kriplje deluje. Za državno italijansko obrtno šolo dobimo v Trstu še c. kr. italijansko učiteljske in od tega manjka še jednega koraka do italijanske državne univerze. 1400 slovenskih očetov v tržaškem mestu pa prosijo isto državo za borno ljudsko šolo in 30.000 slovenskih okoličanov ima zgolj poluitalijanske ali celoma laške ljudske šole ter se vsi zaman obračajo do vlade, da bi tudi mej njimi uvedla ravnopravnost!!! Bodo-li slovenski državnozbornski poslanci pri debati o šoli molčali na to gorostasnost?! Ne bi li bilo umestno, da se enkrat složijo ter odločno zahtevajo od visoke vlade, da tudi nam Slovincem dovoli vsaj del onih pravic, koje uživajo Italijani. Položaj primorskih Slovanov je res prekoren ter zahteva premisleka. Ako hoče slavna vlada biti pravična našim sočeželanom, naj bode pravična tudi nam. Je-li ne tira takšna notranja politika slovenske zastopnike naravnost in dosledno v opozicijo?! Ne mojmo se pričeti sedaj o raznih šolskih sistemih, o verske in brezverske šoli: mi tržaški Slovinci živo potrebujemo narodnih slovenskih šol, kajti, čemdalje se mej nami širi italijanstvo, timbolj drvi mili naš narod v neznačajnost in — nevero! Slovenski državni poslanci tedaj: pozor! —

nanje vtise in jih na sesednje strani odajala, kakor se opazuje mehanični vtis na pajaceljnu, ki se precej raztegne, če ga kdo na prsih malo pritisne.

Brez zavesti tedaj ni mogoče vzpoznanje zvananjih uplivov. Da pa smo obdarjeni s to prevzvišeno sposobnostjo, pač mislim ni treba dokazovanja.

Tedaj zavest! Ta posebna nadarjenost človeka nas duševno živi, nas spominja, da občutimo in čutimo in nas napotuje, da preiskujemo. kje nam tiči, kako se vzbuja. Torej preglejmo malo stvar samo na sebi, kolikor nam je mogoče po preiskovanjih znamenitih filozofov, da vsaj deloma pridemo do spoznanja našega duševnega delovanja.

Omejiti se pa moramo pri tem motrenju samo na one točke najnovejših filozofičnih del, iz katerih bi mogli vstreči tedajšnji nalogi, to je, da govorimo o onem delu psihologije, katera nam more razkrivati bolesti našega duha.

Da pa vstrežem navzočim gospodom kolikor mogoče, dovoliti mi morate, da vpletem nekoliko opazovanj glede živcev našega života.

(Dalje prihodnjic.)

Okuževalni nazori o nekakej pretirane človeške svobodi in o pravu; krivi nazori o verstvu, brezverstvo, ateizem in materializem — koje ideje so raztrosili nekateri novodobni misleci ter razvijali in pogrevali razni žurnalisti in pisalci brošur in knjižur — te ideje so se zanesle tudi mej delalski stan, istega vznemirile ter dale povod raznim sektam in strankam, ki se odlikujejo po skrajnej nestrpnosti in sploh podiralnih mislih. Socijalizem postal je v Evropi važno prašanje, od čigar povoljne ali nepovoljne rešitve zavisí boljša ali slabša prihodnost.

Koliko je napredoval socijalizem na Nemškem, kažejo nam vspehi zadnjih državnozbornskih volitev dne 20. m. m. Preračunilo se je natančno, da je omenjeni dan prišlo na volišče do 7 milijonov volilcev. Od teh jih je volilo samo 2½ milijona povoljno vladi, čeprav je Bismarck menil, da ima vse državljanstvo na svoji strani; 4½ milijona glasov so dobile stranke, vladi nasprotne, in 1.3 milijona demokratični socijalisti. Zadnji so od l. 1887 sem pridobili preko pol milijona glasov!

Uzrok temu prevratu in očitnemu napredovanju nezadovoljnih elementov v državi, vvidevajo razni časnikarji v napačni politiki državnega kancelara, ki je neizmerno poviševal colnino na inostranske pridelke, ter v napačnih mislih hotel, da se Nemčija osvobodi tudi trgovinskega vpljiva drugih držav, s koje politiko je sicer bogatel državno blagajnico, a izžemal in odiral uboze delalca in manjšega kmeta. Od njegovega carinskega sistema imeli so dobiček zgolj veleposestniki in bogataši, delalce je pa tlačil in pehal v revščino. Od tod nezadovoljnost mej zadnjimi, od tod napredovanje socijalizma, komunizma in anarhizma.

Nemški cesar sam je spoznal pretečo nevarnost ali prepozno. Jelo se je misliti na uredenje delalskega in socijalnega prašanja, ter namislila se posebna mejnarodna konferenca. Ista imela se je obdržavati v svobodnej Švici dne 5. maja t. l., ali Nemci so je želeli v svojem središču, v Berlinu, kjer se bode tudi vršila.

Na tej mejnarodnej konferenci obravnavale se bodo sploh stvari in uredbe zadevajoče delalce, ter se bode odgovorilo na prašanja: I. Prepoved nedeljskega dela. — a) Kako se da omejiti nedeljsko delo? b) Kedaj se izvenredno sme dovoliti nedeljsko delo? c) Predpisi raznim podjetjam gledè nedeljskega dela. II. a) Določitev dobe, v kojej se otroci smejo sprejeti na delo po tovarnah. b) Se more določiti ta doba? Jeli ta doba, ista v vseh deželah, ali je zavisna od fizičnih ali podnebnih razmer? c) Katera je ta doba? d) Se smejo goditi izjeme v določenej dobi? III. Določitev dnevnega časa za delo pri odrašenih otrocih. IV. Prepoved, da se ženske in otroci ne smejo nastavljati v tvornicah in pri delu, škodljivemu njihovemu zdravju. V. Skrajšanje poučnega dela za ženske in otroke, in VI. Izvrševanje teh določil.

Kakor je videti, gledala bode konferenca, da reši nekatera pereča prašanja, zadevajoča delalski stan. Je-li pa bode tudi uspeh konferenčnih posvetovanj in določil dovoljen in bode isti popolnoma ugajal? Na tem prašanju jako dvomimo. Zakoni se snujejo in prenarejajo in le redkokedaj vredè tako, da se nekako živè v človeško družbo. Navadno so njih določila le mrtve érke, ki v javnosti nemajo prave veljave. Že priprave za to konferenco se nam ne zde primerne važnosti predmeta.

Berlinska konferenca drugoga ne bode, nego zbirališče veščakov in razumnikov, odposlanih od raznih držav, da ukrenejó nekatero splošne določbe glede delalcev. Države same pa, koje bodo od-

poslale na konferenco svoje zastopnike, ne bodo s tem še obvezane držati in v svojej sredi uveljaviti te določbe. Može se bode sicer posvetovali in marsikaj določili, kar pa posameznim veselilam ne bode ugajalo. Angležem že ne ugaja omejitev dnevnega dela ter se bode ta točka obravnavala in sklenila samo z ozirom na delalce po rudnikih. Drugo pa menda ostane pri starem in najbrže bode določbe konferencie dirnole v nevarno gnjezdo, v socijalne demokrate ter je spravilo na novo pogubno delo.

Število in moč zadnjih čemdalje raste. Ako se bode po določbah konferencie razne države ravnale ter izdale posebne zakone, ponehajoč nekoliko od svojega dosedanega vedenja, zrastle bode tudi socijalnim demokratom pogum in nevede in nehote se bodo pogubni nazori teh ljudi širili tudi po krajinah, v katerih dosedaj o njih neso imeli pojma. Socijalni demokratje oznanujejo zgolj nemir in upor; oni neso zadovoljni s sedanjo uredbo človeštva, ampak širijo ti nekake čudne nazore o lastništvu, družinah in človeške družbi sploh. Socijalni demokratje trobijo z komunisti v isti rog: vsi smo pred Bogom jednaki in vsi moramo imeti iste pravice do imetja in v državi; država mora biti nekaka mati svojim državljanom; razlike o stanu ne poznamo itd.

Kdo ve, se-li države s namerovano konferenco ne postavljajo res na stališče socijalnih demokratiških držav ter same sebi kopljejo jamo? Ko nam bodo vspehi konferencie znani, spregovorimo zopet o tej perečej zadevi.

Politični pregled.

Notranje dežele.

„Wiener Ztg.“ objavila je naredbo poljedelskega ministerstva, katera z dnevom objave razveljavlja prepoved tržiti s trsnimi bilfi in s koreninami.

„Politik“ sedaj izrečno priznava, da je nastala kriza v državnozbornske veščini. Čudno je, da so konservativci v poslanskej zbornici nestrpnější, nego oni v gospodskoj zbornici, dasi v tej poslednej sede škofje, ki bi bili in so prvi poklicani, da branijo verska načela. Toda stvar je čudna le na prvi pogled; ako pa odnošaje pozornejše motrimo, vidila se nam bode čisto naravna. Mej državnozbornskimi poslanci širi se vpliv nestrpneža Lienbacherja, v gospodsko zbornico pa še ne sega. Lienbacher je strasten protivnik slovanstva in poleg tega tudi starokopiten centralist in bi prej ko prej rad zrušil sedanjo državnozbornsko veščino, ker ni hotela biti njegovej čestihlepnosti na uslugo. Oni nemško-konservativni poslanci pa, ki so jeli tako pridno stopinjice pobirati za gospodom dvornim svetnikom, naj bi pomislili, da s tem največ škodujejo uprav onej stvari, katerej hote služiti. Narodne ideje v nas ne bodo uničili — zato se pa tudi ne plašimo pred eventualnostjo, da bi morali iti v opozicijo — pač pa bode jako otežkočili položaj našim klerikalnim poslancem, kateri z ozirom na širečo se narodno idejo ne bodo mogli tako zvesto žnjimi hoditi, kakor bi sicer prav od srca radi. Gospodje se bodo na njih škodo uverili, da je strast slaba voditeljica.

Škofje so previdnejši — dasi tudi oni odločno zahtevajo versko šolo. Temu je dokaz seja šolske komisije, gosposke zbornice ki je bila dne 12. t. m. Pri tej seji predčital je knezonadškof Praški v imenu episkopata sledečo izjavo: 1. Narodne šole naj se tako uredi, da jih bodo mogli katoliški otroci pohojevati, nepomešani z drugoverci. 2. Na katoliških javnih šolah morajo biti učitelji katoliškega versizpovedanja; vzgojijo naj se v katoliških pripravnicah in pridobijo naj si zmožnost za poučevanje veroznastva. 3. Pri nameščenju

učiteljev dovoliti se mora cerkvenim organom oni upliv, kateri je potreben, da se osvedočijo o primernej sposobnosti prositelja za službo. 4. Nauk veroznastva mora se razširiti; pri tem pouku mora so-delovati tudi učitelj. Učni pripomočki naj se tako uredi, da se v njih ne bo nič nahajalo, kar bi bili izpodtakljivo glede na katoliške otroke, temveč kazati morajo verski značaj šole. 5. Pri nadzorovanju šol treba je cerkvenim organom dovoliti potrebni vpliv, da v vsakem obziru čuvajo in pospešujejo verski značaj šole. Konečno izjavljajo škofje, da so pripravljeni — ne da bi hoteli dotakniti se politiskega motrenja — pogajati se s kompetentnimi faktorji.

Minister Gautsch je odgovoril, da hoče — uvažujoč imenitnost te izjave — o tem poročati ministerskemu svetu. Zato pa prosí, da se zaključí seja in se jo tedaj zopet skliče, ko bode mogel dati odgovor. Sejo so potem zaključili.

V ogrskem državnem zboru objavil je Tisza, da je Nj. veličanstvu predložil svojo demisijo in prosil cesarja, da jo vzprejme. Nasikal je tudi vzroke danej ostavki. Naravna posledica je, da mora zbornica seje pretrgati za nekoliko dni. To se je tudi zgodilo.

V konferenciji liberalne stranke pripisoval je odstopajoči minister-predsednik tej stranki zaslugo, da se je ohranila vera do konsolidacije parlamentarnega stanja. Maurus Jokai slavil je Tiszo, ka-zoè na njega značajnost. Tisza prosil je stranko, da ga vzprejme med se kot priprostega vojaka.

Vnanje države.

Za napore bolgarskega kneza, da bi ga velevlasti pripoznale, se šance vidno slabšajo. Turčija izvestno ne bode ganila ni mazinca, da bi ugodila princu Ferdinandu. Ker pa ima Stambulov trdbutico, pričakovati smemo interesantnih razporov mej njim in turško vlado. Knez pa ve tudi ceniti zasluge Stambulova. Jako laskavim pismom podelil mu je zlato medaljo za zasluge. Mutkurov dobil je srebrno. Le naj se drug drugoga kade, zidu vender le ne bodo predrli se svojimi glavami in princ ostane to, kar je: nelegitimni vladar.

Italijanski prestolonaslednik bavi se v Belemgradu. Obiskal je kralja, kateri mu je tudi vizito vrnil. Kralj je došel v spremstvu ministrov in regentov. Princ je obiskal visoko šolo, kjer ga je rektor primernim nagovorom pozdravil. Njemu na čast bil je gala-diner.

Italijanska zbornica dovolila je z veliko večino postavni načrt ob izdavi 17,500.000 frankov za novi brezdimni smodnik in za gradnjo novega mlina za smodnik. Kedaj bode konec tem neznosnim bremenom za vojaške namene?!

Iz Pariza došla je brzojavna vest, da je ministerstvo Tirard odstopilo. Zbornica je namreč dne 13. t. m. odklonila dnevni red, katerega je zahtevalo ministerstvo.

Berlinska konferencija v varstvo delalcev zapričela se bode 15. t. m.

Ubežniki s Krete, katerih je mnogo po Grškem, jeli so se kaj živahno gibati. Razni obstoječi „uporni odbori“ preskrbeti jim hočejo orožja in strelivo, da bodo mogli upasti na Kreto. Oficijelni telegram, kateri nam javlja to vest, pristavlja, da vlada oficijelno ne podpira ubežnikov, da pa nema sredstev, s katerimi bi mogla „inicijativo privatnih osob“ za- braniti.

Domače vesti.

Politiško društvo „Edinost“. Predsedništvo pol. društva „Edinost“ pozivlje gg. odhorne in namestnike k odborovej seji, katera bode jutri v nedeljo dne 16. t. m. u 10½ uri predpoludnem v prostorih „Delalskega podpornega društva“ (Via

Molin piccolo št. 1). Na dnevnem redu so razni predlogi in sestava programa za prihodnji občni zbor.

Občni zbor moške podružnice sv. Cirila in Metoda boode jutri, dne 16. t. m. ob 3 uri popoldne v prostorih „Delalskega podpornega društva“. Dnevni red: 1. Nagovor predsednika. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blagajnika. 4. Poročilo revizorjev. 5. Posamični predlogi in želje. 6. Volitev novega odbora. 7. Upisovanje novih udov. Častite družabnike se vabi, da se v obilnem številu udeležijo tega važnega zbora. Opomnja: Častiti družabniki morejo uvesti v zbor tudi svoje prijatelje, ki se žele vpisati v podružnico. Družtvenina more se plačati tudi isti dan.

Načelnštvo podružnice.

Na korist družbe sv. Cirila in Metoda prirede razna tržaška društva v sredi meseca aprila velik koncert v gledališču „Fenice“. Sodelovali bodo: Tamburaški zbor, dramatični odsek „Tržaškega Sokola“ pevci „slovenske čitalnice“ in pevci „delalskega podpornega društva“. Vse prijatelje narodnega šolstva prosimo z obzirom na blagi namen, da po svoji moči vzbujajo vsestransko zanimanje za ta koncert, kateri boode — sodeč po pripravah — kaj posebnega.

Tržaške rodoljube opozarjamo še enkrat, da je jutri ob 8. uri zvečer v „Hotel Europa“ „Sokolov“ koncert s sodelovanjem tamburaškega zbora, pevskega zbora in dramatičnega odseka. Program je veleznimiv. Podrobnosti smo prijavili v zadnji številki.

Gospode petardovce odpeljali so v sredo, dne 12. marca s popoldanskim vlakom v slavni zavod v Gradišču. Dovedli so jih na kolodvor vsacega v posebnem vozu in spremljane — seveda — po redarjih. Prvega so pripeljali Rascoviča, drugega Defrancea Chija, tretjega Sacco in četrtega Clementinija. Občinstva se je prav malo sešlo; najbrže je zamudila slavna policija vrlemu „Independentiju“ stvar pravočasno javiti, da bi se bilo skrbelo za kolikor-moči slovesen odhod. Bilo je videti, da mladi irredentovci neso posebno slabe volje, kajti maliciozen posmeh igral jim je vsim štirim na ustnih. V tem pogledu odlikoval se je osobito mladi Rascovič — sin mestnega zastopnika tržaškega in glasovitega kolovodje naše irredente —: zrl je uprav impertinentno okolu sebe in po občinstvu. Poleg poročevalca „Edinosti“ stoječ gospod je rekel: „Ne vem, kako bi povedal, kar čutim v tem trenutku. O vsmiljenju seveda ni govora; poprej bi rekel, da je gnjus; ali tudi zgolj gnjus ni: čutu temu je pridodan srd, ki človeku živce pretresa. Demonstrujejo proti državi, v kateri imajo, kar-koli hočejo; toda to jim ni dovolj: vznemirjajo tudi vse prebivalce in izpostavljajo življenje in zdravje svojega bližnjega v nevarnost, dasi jim ta ni nikdar česa žalega storil. Da bi meni bila dana veljavna beseda, morali bi se brezvestni zločinci vse drugače pokoriti“. Prav je imel doučni gospod; toda glede leka, ki bi se imel uporabiti, smo mi drugačnega menenja. Mi smo namreč menenja, da s kaznenjem pojedincev ni prav čisto nič doseženo, kajti, ako kaznujejo jednega rogovileža, pa stopita dva na njegovo mesto. Zdraviti bi morali začeti tukajšno socijalno življenje, kajti v tem se širijo korenine našemu zlu. Izvite neomejeno oblast onim iz rok, ki nečuvnim cinizmom in kakor le morejo pospešujejo bolezen, razjedajočo javno naše življenje — in pomagano bo. Da strizete le vejice in peresca temu zlu, vam nič ne hasne: izruti je morate pri korenini. Dixit!

Dne 30. marca prirede pevci „Delalskega podpornega društva“ koncert v „Hotel Europa“ sodelovanjem tamburaškega zbora.

Plačilo za zasluge. Minoli teden preminol je v tržaški norišnici oni dr. Ciatto, kateri je pred nekaterimi leti najvišje no-

sil zastavo umazanega lahonskega liberalizma in skrajne nestrpljivosti. Pokojnik bil je duša zloglasnemu listu „L'Alabarda“ kojemu gledé nesramnosti in neznačajnosti menda v vsej Evropi ni bilo para. Ta nesramni časopis je osobito ob času volitev italijanske skrajne stranke v Trstu veliko koristil, kajti z nečuvno brezobzirnostjo blatil je vse, kar ni bilo „skrajno lahonsko“ ter napadal osobito Slovane. Omeniti moramo, da je ta iznašel in poveličeval kandidaturu Mauronerjevo ter očitno ščuval meščanstvo na okoličane, kateri so navzlic temu hujskanju in pretenju složno volili vrliga g. Nabergoja. Vsemu temu gibanju bil je duša pokojni Ciatto ter si pridobil v tržaški židovski žurnalistiki dostojno ime. A ob njega prerene smrti — kot zdravnik pravijo, da je bil veščak — se isti lahonski časnikarji skoraj niti ne spominjajo svojega nesrečnega kolege in srboritega Rodomonta za italijanstvo Trsta, temveč kratko naznanjajo to vest. Tako plačuje italijanska židovska klika v Trstu zasluge svojih prvoborilcev!!

Mohorjeve družbe tajnik objavil je v „Miru“ nastopni dopis: Dopisnik iz Beljaške okolice v zadnji številki „Mira“ izrekel je željo, naj bi se v „Slov. Večernicah“ ali pa v „Koledarji“ družbe sv. Mohorja mej drugim berilom priobčeval tudi po jeden igrokaz za slovensko ljudstvo. Ta misel je izvrstna, in prav nič se ni bati tega, kar pravi slavno uredništvo v „opazki“, da bi se moglo družbi zaradi take tvarine kaj očitati, češ, da je postala glumačka ali pa celo prestopila svoj delokrog. Saj je omenjenima dvema knjigama glavni namen, prinašati leposlovnega blaga „v pouk in kratek čas“, in ta namen se dosega ravno tako dobro z lepimi igrokazi ali dramatičnimi prizori, kakor pa z navadnimi povestmi; knjiga postane le še tem zanimivejša, čim raznoličnejši so spisi po vsebini in obliki. Samo tega se je bati, da bo takih stvari še teže dobiti od naših pisateljev, kakor pa dobrih, družbi ugajajočih povestij. Sicer pa naznanjam, da sem iz istih razlogov, kakoršne navaja g. dopisnik, že začetkom tega leta zaprosil znanega družbinega pisatelja za dramatičen prizor, ki naj bi prišel s podobo že v prihodnjem koledarji. Morda se s temi vesticami vspodbudi še kak drug pisatelj, ki v dramatični obliki spiše kaj kratkega za družbo ter jej pošlje spis v pregled. Za vzgled naj bi služili podobni spisi drugih literatur, prirejani za predstave v katoliških odgojiščih in družtvih rokodelskih pomočnikov. Osob v igrokazu, menj ko jih je treba, bolje je. Bog daj srečo!

Laškega vseučilišča je v Trstu toliko treba, kakor Kraševcem kamenja ali vozu petega kolesa. Navzlic temu se pa naši italijanissimi zanje potezajo in še vedno gojé abotne misli, da se jim tudi ta ideja posreči. Avstrija je dežela, kjer se čuda godé in morda še dočakamo, da bode minister Gauč od svoje prirojene nemškomanije nekoliko ponehal ter uprav on — ki Slovincem s kruto roko zatira nižjo gimnazijo v Kranju — podignil vsaj pravno italijansko fakulteto v Trstu. Minolo soboto je nek tržaški poslanec interpeloval ministra gledé spomenice irredentarskega društva „Pro patrie“, da se to vseučilišče osnuje, na kar mu je minister odgovoril, da je vlada vpeljala italijanski oddelek na vseučilišču v Inomostu ter da bode še zanje skrbela. Italijani, kateri v Avstriji brojé 608.653 duš, imajo 5 gimnazij in 3 realke a Slovinci, ki nas je 1.200.000 duš imamo eno samo deloma slovensko gimnazijo, in nobene realke. Ubogi Italijani! — pod avstrijskim jarmom. Spomniti moramo, da se za italijansko vseučilišče v Trstu najbolj potezata konservativna Laha Burgstaller in Luzzatto, katera sta pri progressovcih na glasu kot mračnjaka in neodločneža.

Škandal goriških novačencev v Gradišču. Ko se je pet goriških mladeničev

dosti navozilo in nakričalo po Gorici, odpeljali so se v Gradišče ob Soči, da tam nadaljujejo one svoje robotosti, s katerimi se v Gorici niso upali na dan. V gostilni, kjer so popivali, razbili so veliko zrcalo; podobo Rudolfa in Štefanije so vso porezali, a Rudolfu so izrezali „srce“; drugo podobo cesarske družine so vso grozno opljuvali, da je ni bilo več spoznati; črno-rmenno dekoracijo neke druge slike so potrgali, razrezali in uničili. Razgrajali in svoja protiavtstrijska čustva so kazali na tako surov način, da je moral gospodar uteči. — Gorica, ponosna bodi na svoje sinove, katere „uzorno“ vzgajaš! To pa niso bili mladiči najnižje vrste, kajti med njimi je bil tudi znan visokošolec, arhitekt na Dunaju, ki je došel na novačenje v Gorico. — Radovedni smo, ali omeni kaj o tem škandalu v pravem pomenu te besede naš „Corriere“, ki izvé vsako barbarijo iz slednjega kota naše deže in ki je z veliko zadovoljnostjo zabileževal, koliko slovenskih „razsajačev“ iz okolice je policija dela pod ključ. — O tempora, o mores!!

Laška narodna strast. Avstrijski Lahi na Tirolskem, na čelu jim Tridentinci, sklenili so v Tridentu povzdignoti italijanskemu pesniku-prvaku „Dante Allighieri-ju“ spomenik. V isti namen nabirajo se darovi. Tridentinsko mesto samo je darovalo 10.000 lir (avstrijskih goldinarjev neso menda imeli v blagajnici!) in nek katolišk duhovnik je neki tudi za ta spomenik daroval 12.000 fr. Da bodo Italijani uporabili priliko odkritja spomenika za politiško demonstracijo, o temu ni dvojiti. Tržaški „Indipendente“ je bil radi tega že enkrat po nedolžnem zaplenjen! —

Slavjanskij v Ljubljani. V Ljubljani priredil je Slavjanskij dva koncerta. Pri obeh koncertih bila je redutna dvorana natlačeno polna. Obžalovati je, da mnogo ljudij, došlih z dežele, ni našlo prostora. Nam se je takoj dozdevalo, da bode rečena dvorana za ta namen nedostatna. K koncertoma došli so prvi dostojanstveniki, vojaški in civilni. Vspseh je bil popolen, kakor povsod drugod; občinstvo oduševljeno. Po drugem koncertu bil je sestanek v čitalnici, kjer so slavne goste pozdravljali v ruskem, slovenskem in srbsko-hrvatskem jeziku, pevci so pa pevali pod vodstvom g. Gerbiča. Na pozdravih zahvaljevala sta se gospod Slavjanskij in njega soproga v ruskem jeziku. Ob polnoči odpeljal se je ruski zbor iz Ljubljane v Zagreb.

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju doposlalo nam je „prvo letno poročilo“. Dohodkov je bilo 2.259 glđ. 64 kr. Podpor so podelili v znesku 564 glđ. Premoženja ostalo je koncem leta 1889. 1660 glđ. 62 kr. Društvo pa ni samo dajalo podpor dijakom, ampak je tudi posredovalo, da so dobili zaslužek v njih prostem času in da so nekateri dobili v gostoljubnih hišah brezplačno hrano. Mej pospešitelji družtvnih koristi imenuje poročilo tudi g. Josipa Abrama, pravnik v Trstu. Nočemo posebno povdajati važne in prekoristne naloge, katero je prevzelo to društvo; prosimo pa vse one, katerim njih razmere dopuščajo, da položé dar na oltar višje vzgoje mladine naše in tako pospeše razcvit bodoče narodne inteligencije.

Romanje k sv. Jožefu v Ricmanjih se počne dne 18. t. m. Dne 19. t. m. bode praznik sv. Jožefa osobito letos slovesno obhajan. Že leto 1889 je došlo romarjev blizo 6 tisuč. Letos pričakujemo še več častilcev sv. Jožefa, osobito onih pravovernikov, koji radi neugodne letine pomanjkanje in uboštvó trpe, da na zaprošnjo sv. Jožefa udani v Božjo voljo laglje prenašajo revščino in pomanjkanje. Znano je vsem svetu, da najbolj sloveča Jožefova Božja pot je le k sv. Jožefu v Ricmanjih. Ricmanski.

V davkarijo Vipavsko vlomili so tatje v noči dne 1. marca. Tičkom so bile lo-

kalne razmere urada izvestno jako dobro znane. Iz miznice g. davkarja Vencajza izmaknili so 170 glđ. v gotovini in jedno obligacijo, vredno 100 glđ.; iz miznice kontrolorja gosp. Vindišerja 21 glđ. v gotovini, 1 tolar Marije Terezije, zlato remontoar-uro z zlato verižico vred — in davčnemu eksekutorju g. Veseliču 16 glđ. 50 kr. v gotovini. Uradnega denarja se neso dotaknili.

Nesreči. Neka 25letna Josipina Bernardis brisala je šipe na oknu svojega stanovanja v četrtem nadstropju h. št. 36. v ulici Acquadotto. Ker se je pa preveč čez okno naslonila, zgubila je ravnotežje ter telebnila na ulico, kjer je mahoma mrtva ostala. Prenesli so jo v mrtvašnico k sv. Justu. — Predvčeranjem ob 9½ predpoldne so nalagali sode v Lloydov parnik „Tisbe“ v novej luki; nenadoma utrgal se je most naložen s sodami moke in težek sod pal je na hrbet težaku, 50 letnemu Josipu Babiču, ter ga koj umrtil. Ponesrečenec zapušča 5 nepreskrbljenih otrok; mrtveca so prenesli v mrtvašnico k sv. Justu. Nesreča nikjer ne počiva!

Nesrečna družina. Tako se sme pač imenovati družino Velikonja v Stražicah pri Gorici. V teku 18. mesecev umrlo je pet članov te družine in sicer: mati, ki se je utopila, 46 let stara; stara mati, 71 let stara; dva sina (jeden v 3½ in drugi v 23 letu dobe svoje) in slednjič 6. t. m. oče, 44 let star. Zapustil je še jedno omoženo hčer in tri male otroke, katere je k sebi vzela jedna sestra pokojnika.

Drobnosti. — Neka kuharica napadla je drugo kuharico s palico ter jej zadala hudo rano na glavi; prva je šla v ulico Tigor, druga v bolnico. — Nek fantalin je povozil 60letnega M. Forluga; k sreči se zadnji ni poškodoval. — V gledišču Rossetti se predstavljajo nemške operete z dobrim uspehom. — Mesto Trst broji sedaj 160.092 prebivalcev; od 2. do 8. t. m. se jih je rodilo 131, umrlo pa 7.

Izpred sodišča. Minolo soboto stal je pred sodiščem 21letni mesar Anton Valentinčič iz Zagorij na Kanalskem. Zatožen je nasilnega roparstva. Zločin se je izvršil 12. oktobra 1887 l. Omenjeni dan šel je nek Anton Košuta iz Skrilj poleg Ajdovščine v Gorico ter tamkaj prodal vrečo vinskega cveta, za kojega je dobil 70 glđ. Na večer se je povrnil domov, poprej se je pa pristavil v krčmi necega Gregoriča. Tu je našel tri postopače A. Hrovatina, St. Humerja in zatoženca Valentinčiča, kateri so ga, ko je iz krčme izšel, zasledovali ter ga siloma okradli, preteč mu, da ga umoré, ako jim ne da denarja. Prva dva je policija kmalu dobila v roke ter ja je porotno sodišče v Gorici obsodilo na 7 let trde ječe. Valentinčič je prišel stoprav minoli september oblastniji v pest. Obsojen je bil tudi on na 7 let ostre ječe.

RAZNE VESTI.

Resnici na čast. Znano je, da se vsak nemški pisateljski šušmar čuti poklicanega, da piše prav oblastno sodbe o Rusiji in o balkanskih narodih, dasi revše Rusije in balkanskega poluotoka niti vidilo ni in se mu o pravih odnošajih niti ne sanja. Slika se seveda navadno črno na črno, da je skupna slika kaj odurna. Resnici na čast oglasil se je nek nemški podlistkar ter piše mej drugim: „Črnogorci so v zapadu na slabem glasu. Toda godi se jim huda krivica, kajti Črnogorci so vrlo in gostoljubno ljudstvo in napad ali nasilstvo na potujoče ptujstvo bilo bi pri njih nezasišano. Tisočere črtice iz narodovega značaja kličejo nam staro istino v spomin, da najvišja civilizacija ne pomenja še najvišje pravnosti in da marsikako prvotno, jedrovito ljudstvo nadomesti po značajnosti, pravicoljubju in hrabrosti, kar mu nedostaje v kulturnem obziru“.

